

RADIOTHERAPIE BIJ BORSTKANKER

INHOUDSOPGAVE

Persoonlijke gegevens	3
Hoofdstuk 1 Radiotherapie bij borstkanker	5
Hoofdstuk 2 Voor de behandeling van start gaat	7
Hoofdstuk 3 Uw behandeling in de praktijk	11
Hoofdstuk 4 Bijwerkingen	13
Hoofdstuk 5 Veelgestelde vragen	16

PERSOONLIJKE GEGEVENS

Uw naam _____

Uw bestralingsschema ziet er als volgt uit

Totaal aantal bestralingen _____

Aantal keer per week _____

Uw behandelaar _____

Ons telefoonnummer **020 512 9111**

RADIOTHERAPIE BIJ BORSTKANKER

Wat is radiotherapie?

Radiotherapie betekent een behandeling met straling. Bij een uitwendige bestraling wordt gebruik gemaakt van een zeer krachtige röntgenstraling. Deze wordt opgewekt in het bestralingstoestel, de lineaire versneller. De straling dringt via de huid diep in het lichaam door.

De straling komt uit de kop van het bestralingstoestel. Hierin bevinden zich afschermingslamellen die in elke positie kunnen worden geschoven, zodanig dat het juiste bestralingsgebied gevormd wordt. Omgevende, gezonde weefsels worden op deze manier zoveel mogelijk afgeschermd.

Hoe werkt radiotherapie?

Het uitgangspunt van de radiotherapie is dat het erfelijk materiaal in de kankercel, het DNA, door de bestraling beschadigd wordt. Gezonde cellen worden ook beschadigd, maar hebben een beter vermogen om zich van deze schade te herstellen. Kankercellen kunnen van deze beschadiging in het DNA niet goed herstellen. Ze verliezen het vermogen zich te delen en sterven af.

Uw behandelaar

U wordt behandeld door een radiotherapeut-oncoloog of een physician assistant. Het is mogelijk dat deze nog in opleiding is. In onze informatie wordt altijd gesproken van behandelaar. Een radiotherapeut-

oncoloog is een medisch specialist die patiënten met kanker behandelt met straling. Een physician assistant heeft een masteropleiding afgerond na een medische HBO-studie. Een physician assistant ziet zelfstandig patiënten in nauw overleg met een radiotherapeut-oncoloog. De bestralingen worden uitgevoerd door radiotherapeutisch laboranten.

Radiotherapie bij borstkanker

Radiotherapie bij borstkanker wordt in de meeste gevallen gegeven na een operatie. Mogelijk bevinden er zich nog tumorcellen in de borst, ook als de chirurg de tumor goed heeft verwijderd. Door de borst te bestralen is de kans dat er opnieuw tumorcellen gaan groeien in de borst aanzienlijk kleiner. Dit is ook het geval als u geopereerd bent voor een voorstadium van borstkanker.

Bestraling van de borst en/of kliergebieden wordt vanuit meerdere richtingen gegeven en is afhankelijk van de gekozen techniek. Soms wordt er gekozen om extra dosis straling op een beperkt gebied te geven. Wat voor u van toepassing is wordt door uw behandelaar uitgelegd.

De behandeling bestaat uit een serie bestralingen, elke werkdag gedurende twee tot vier weken.

Als de borst of borstwand aan de linkerkant bestraald wordt

Uit onderzoek is gebleken dat patiënten, die voor borstkanker aan de linkerkant waren bestraald, vele jaren na deze behandeling een licht verhoogde kans op het ontwikkelen van hartklachten hadden. Om dit te voorkomen kan er met de breathhold-techniek bestraald worden.

Bij de breathhold-techniek wordt de diepe inademing vastgehouden als er bestraald wordt. Door de lucht in de longen wordt het hart naar achteren gedrukt. Het hart komt zo verder van de borstwand te liggen en daarmee verder verwijderd van het bestralingsveld. Om te beoordelen of dit nodig is, worden er op de CT-scan beelden gemaakt met een met normale ademhaling en een met diepe, vastgehouden inademing.

Het is belangrijk dat u vóór uw CT-scan heeft geoefend. Een filmpje waarin u kunt zien hoe u het beste oefent is te

Bestralingstoestel

vinden op onze website, <https://www.avl.nl/alles-over-kanker/overzicht-van-alle-behandelingen/radiotherapie-bij-borstkanker/>

Tips voor het oefenen van de breathhold-techniek:

- Zorg voor rust in uw omgeving.
- Bij voorkeur oefent u liggend, met uw armen boven u hoofd.
- U mag diep inademen, en uitademen. En dan weer diep inademen, en uitademen. Vervolgens ademt u weer diep in en houdt u de adem vast.
- Probeer de adem 40 seconden vast te houden. Ademt u daarna weer rustig door.
- U hoeft dit niet volgens een bepaalde techniek te doen. Houd gewoon uw eigen ritme aan.

Tijdens de CT-scan en de bestraling zullen de laboranten u de

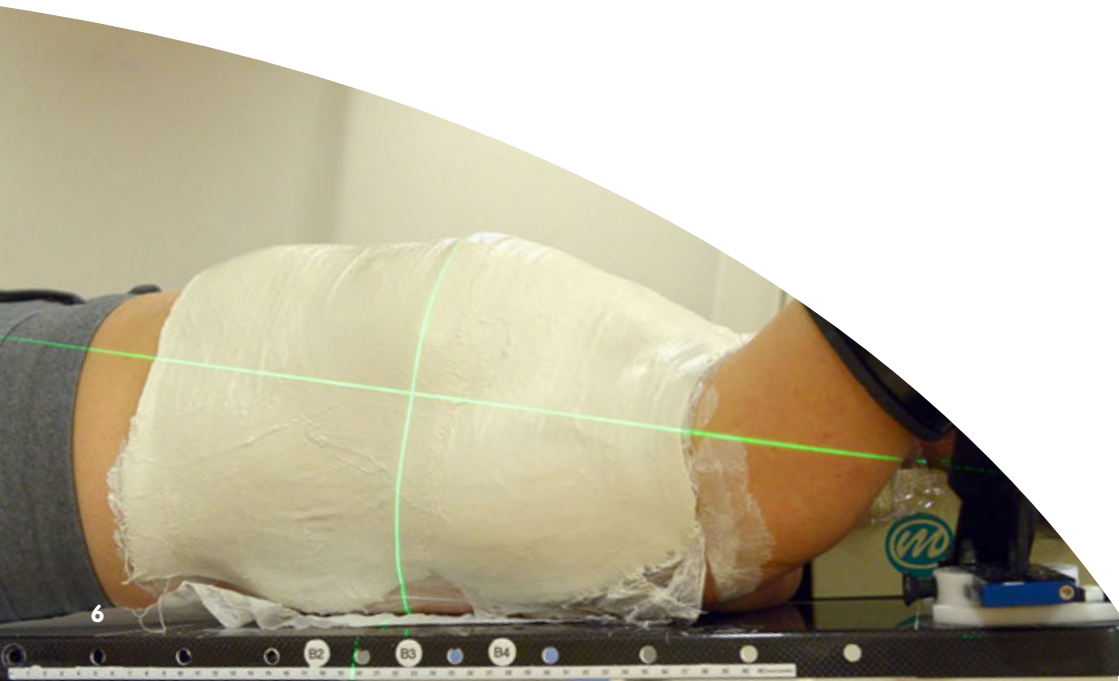
ademinstructie geven. Bij elke bestraling moet u dit meerdere keren doen. Hoe vaak dit zal zijn, zullen de laboranten met u doorspreken. Uw vragen over de ademhaling kunt u aan hen stellen. Lukt het u even niet om de ademhaling vast te houden, dan zal de bestraling onderbroken worden.

Wat te doen bij vochtophoping, het zogenaamde seroom

Mogelijk heeft u last van een opeenhoping van vocht in de borst, het zogenaamde seroom. Bij veel vocht kan besloten worden dit weg te halen door middel van een punctie. Echter, als u voor uw voorbereidende CT-scan komt, dan mag deze seroompunctie alleen gebeuren in overleg met uw behandelaar.

Als de borstwand bestraald wordt

Bij bestraling van de borstwand is het weefsel juist onder de huid ook doelgebied. Dit wordt bereikt door, gedurende een deel van de behandeling, een rubberachtig materiaal op de borstwand te leggen. Soms is er een gipsafdruk nodig om het materiaal in de juiste vorm te krijgen. U krijgt dan een afspraak voor de moulagekamer. Wordt u bestraald in Hoofddorp, dan wordt deze afspraak direct gemaakt in aansluiting op de afspraken ter voorbereiding van de behandeling in Amsterdam.

VOOR DE BEHANDELING VAN START GAAT

Uw eerste afspraak in het Antoni van Leeuwenhoek

Als ziekenhuis zijn wij verplicht uw identiteit vast te stellen en uw Burger Service Nummer en verzekeringsgegevens te registreren. Wanneer het uw eerste bezoek is aan het Antoni van Leeuwenhoek of als u uw identiteits- en/ of verzekeringsgegevens nog niet hebt laten registreren, wordt u een kwartier voor uw afspraak verwacht bij de receptie van de afdeling Radiotherapie voor inschrijving. U dient hiervoor een geldig paspoort, identiteitsbewijs of rijbewijs mee te nemen.

Bij de receptiebalie krijgt u een sticker met uw barcode. Met deze barcode kunt u zich aanmelden voor uw toekomstige afspraken.

Op tijd komen

Vanzelfsprekend doet u uw best om op tijd op uw afspraken te zijn. Mocht u vertraagd zijn, wilt u dit dan doorgeven? U kunt hiervoor het algemene telefoonnummer van het ziekenhuis, 020 512 9111, bellen. Dit geldt ook als u in Hoofddorp wordt bestraald. Wilt u vermelden dat het om afspraken bij de afdeling Radiotherapie gaat? Aan de radiotherapeutisch laboranten bij uw bestralingstoestel wordt doorgegeven dat u verlaat bent. Uw afspraak gaat altijd door.

Bestralingstijden

Bij het inplannen van uw afspraken hebben onze medewerkers die uw afspraken inplannen met veel voorschriften en andere afspraken rekening te houden. Hierdoor kunnen de tijden van de bestraling per dag verschillen. U kunt aangeven welke periode van de dag uw voorkeur heeft. Zij proberen hier zoveel mogelijk rekening mee te houden. Het is helaas niet mogelijk om altijd uw afspraken buiten verkeersdrukte in te plannen.

Voorlichtingsgesprek

Om u zo goed mogelijk op de bestraling voor te bereiden, krijgt u voorafgaand aan de behandeling ook een gesprek met een voorlichtingsmedewerker. Tijdens dit gesprek komen vooral praktische zaken over uw behandeling aan bod. Er is veel ruimte voor het stellen van vragen.

CT-scan

Een CT-scan ter voorbereiding op de bestraling wordt altijd bij onze afdeling Radiotherapie in Amsterdam gemaakt. Bij een CT-scan worden er met behulp van röntgenstraling meerdere dwarsdoorsnede foto's van het te bestralen gebied gemaakt. Zo ontstaat een driedimensionaal beeld op de computer.

Voor het maken van de CT-scan komt u op een tafel te liggen met uw armen boven uw hoofd, ondersteund in beugels. Er wordt een draadje rondom de borst of borstwand gelegd om de grens van de borst of borstwand aan te geven. Om dit vast te leggen in uw dossier wordt hier ook een gewone foto van gemaakt. Het draadje wordt na de CT-scan weer verwijderd.

Uit een kastje in de ruimte van de CT-scanner komen laserlijnen die zich projecteren op uw lichaam. Op de kruispunten van deze lijnen worden tatoeagepuntjes ter grootte van een sproetje aangebracht. Het aantal wordt op de CT-scan bepaald. U krijgt tenminste een tatoeagepuntje aan beide zijanten en twee aan de voorkant, waarvan een ter hoogte van de BH-band en een daaronder.

De tatoeagepuntjes zijn nodig om u heel precies in de juiste bestralingspositie in te stellen als u op de bestralingstafel ligt.

Heeft u een zwaarwegend bezwaar tegen de tatoeagepuntjes, dan kunt u bij de laboranten vragen voor een alternatief. Tatoeagepuntjes kunnen na de behandeling verwijderd worden. Vraag naar de mogelijkheden bij uw behandelaar.

Het maken van de CT-scan duurt ongeveer een half uur. Voor de CT-scan hoeft u niet nuchter te zijn.

Bestralingsplan

Op de afbeeldingen van de CT-scan wordt het bestralingsgebied ingetekend. Met speciale computerprogramma's wordt berekend wat de meest optimale opzet van de bestralingsbundels is.

Vorbereiding op CT-scan

Het aanbrengen van tatoeagepuntjes

Hierbij is het belangrijk dat het te bestralen gebied de juiste dosis straling ontvangt en dat de omliggende gezonde weefsels zo weinig mogelijk worden belast. Uw behandelaar en andere deskundigen toetsen dit zogenaamde bestralingsplan. Na goedkeuring kan uw bestraling starten.

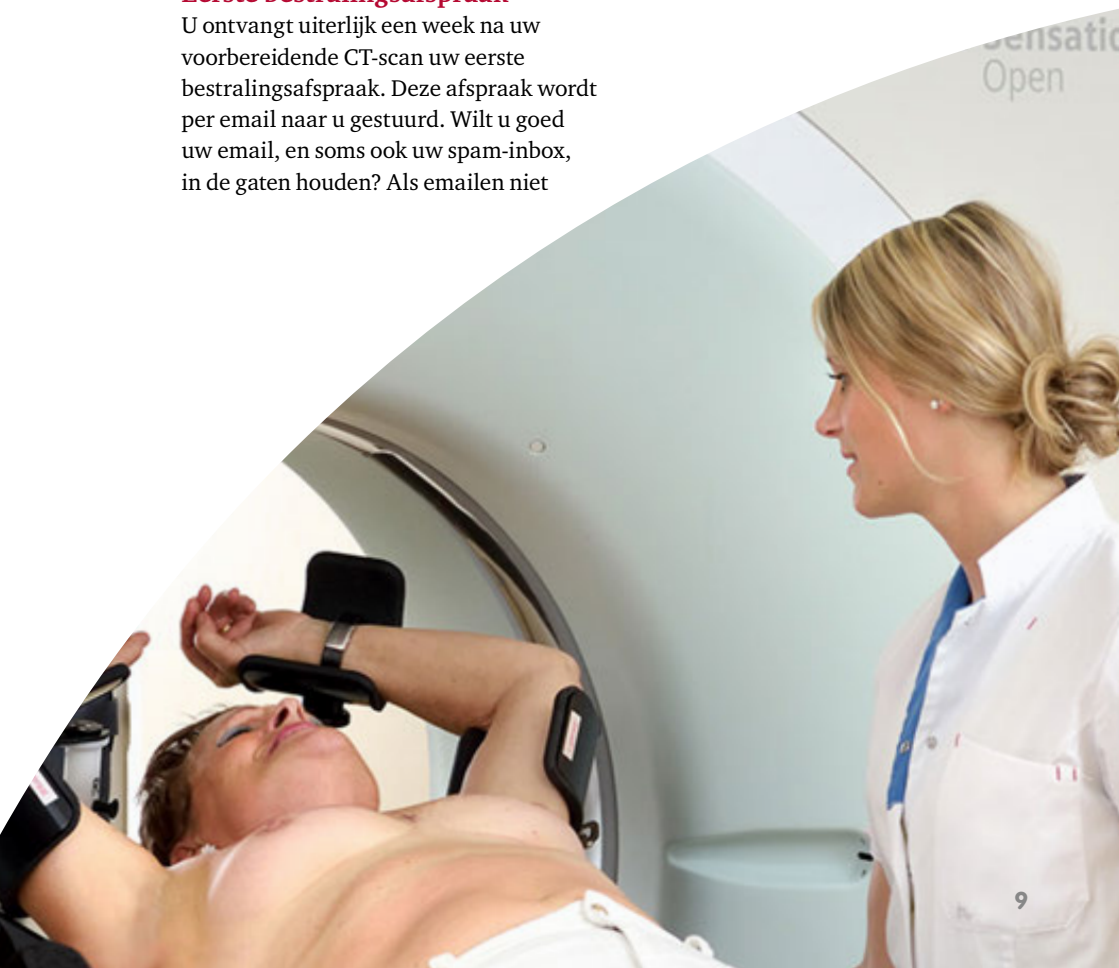
Het maken van het bestralingsplan is een arbeidsintensief proces en kan enige dagen duren.

Eerste bestralingsafspraken

U ontvangt uiterlijk een week na uw voorbereidende CT-scan uw eerste bestralingsafspraken. Deze afspraak wordt per email naar u gestuurd. Wilt u goed uw email, en soms ook uw spam-inbox, in de gaten houden? Als emailen niet

mogelijk is, krijgt u een brief. Vindt uw eerste bestraling al snel plaats, dan wordt u hierover gebeld. U ziet dan een anoniem nummer op uw telefoonscherm.

U kunt ook via www.avl.nl/MijnAVL uw afspraken inzien. De afspraken zijn steeds vanaf een donderdag voor een hele week in te zien.

UW BEHANDELING IN DE PRAKTIJK

Aanmelden

Met uw barcode kunt u zich aanmelden voor uw bestralingen. Dat doet u door de sticker voor de scanner te houden. Deze vindt u bij de ingang van de afdeling Radiotherapie. U ziet dan bij welk toestel u wordt verwacht. U neemt vervolgens plaats bij de wachruimte van het desbetreffende bestralingstoestel. Soms wordt u eerst naar de receptiebalie van de Radiotherapie verwezen.

Uw afspraken

Op uw eerste bestralingsdag krijgt u bij de receptie uw afspraken voor de resterende week. Vanaf donderdag haalt u hier uw nieuwe afspraken op voor de week die komen gaat. Mogelijk zijn er afspraken gewijzigd die nog niet in mijnAVL te zien zijn.

De bestraling

Een radiotherapeutisch laborant haalt u op uit de wachruimte en brengt u naar de kleedkamer. U ontbloot het te bestralen lichaamsgebied. Wilt u een vest aandoen als u naar de bestralingsruimte gaat? Uw gegevens worden gecontroleerd door de laboranten. Zij zorgen ervoor dat u goed op de bestralingstafel komt te liggen. Ook in deze ruimte komen laserlijnen uit de muur, die op uw

lichaam schijnen. Deze laserlijnen moeten samenvallen met de tatoeagepuntjes die op uw lichaam zijn gezet. Wanneer uw positie op de bestralingstafel goed is, gaan de laboranten naar de bedieningsruimte.

Regelmatig wordt uw positie gecontroleerd met behulp van een CT-scanner die met het toestel mee kan draaien. Als alles gecontroleerd en zo nodig aangepast is, wordt de bestraling gestart. Op de monitoren wordt uw bestraling nauwgezet gevolgd. Via een intercom blijven de laboranten in contact met u.

Het is belangrijk dat u stil blijft liggen.

Afhankelijk van uw behandeling zal het toestel al draaiende de straling afgeven of zal het bepaalde posities innemen om u te bestralen.

De feitelijke bestraling duurt slechts enkele minuten. U hoort dan een zoemend geluid. Daarnaast is er ook tijd nodig voor het nauwkeurig instellen van het bestralingsgebied, waardoor u per keer ongeveer vijftien minuten in de bestralingsruimte bent.

Controles in uw behandelperiode

In uw behandelperiode worden er controleafspraken gemaakt bij uw behandelaar. Deze afspraken sluiten aan bij uw bestralingsafpraak.

U meldt zich hiervoor bij de balie van de doktersassistenten op onze afdeling. De afspraken worden gemaakt om het verloop van de behandeling te bespreken en de bijwerkingen te volgen. U krijgt advies hoe u het beste met de bijwerkingen om kunt gaan. Zo nodig wordt er medicatie voorgeschreven.

Heeft u tussen deze afspraken door behoefte om uw behandelaar te spreken, dan kunt u dit aangeven bij de laboranten van het bestralingstoestel of bij de doktersassistenten. In geval van afwezigheid van uw behandelaar kunt u door een collega worden gezien.

Na afloop van uw behandeling

Aan het eind van de bestralingsbehandeling blijft u enige tijd onder controle bij uw behandelaar. Dit kan in het AvL zijn of in het ziekenhuis waar u geopereerd bent. Hiervoor wordt een afspraak gemaakt op de polikliniek van het AVL of u krijgt een belafpraak. Deze controles zijn van belang om het effect van de behandeling te volgen. Bijwerkingen kunnen aan het eind van de behandeling en kort daarna het hevigst zijn.

Uw huisarts

Uw huisarts en uw verwijzer worden aan het begin van uw behandeling per brief op de hoogte gebracht. Als de behandeling beëindigd is, ontvangt uw verwijzer hier weer een brief van.

Contact opnemen

Als u pijn of andere klachten heeft die direct zorg behoeven en een gevolg zijn van uw behandeling of uw ziekte, dan kunt u altijd het ziekenhuis bellen op 020 512 9111.

Hoe heeft u uw behandeling ervaren?

Het AVL vindt het van het grootste belang dat de behandeling en de zorg rondom onze patiënten zo goed mogelijk verloopt. Door middel van een enquête horen wij graag van u hoe u deze periode heeft ervaren. Met deze gegevens kunnen wij de zorg en behandeling verder verbeteren. Het enquêteformulier krijgt u in de laatste week van uw behandeling.

U kunt dit formulier ingevuld inleveren bij de receptiebalie Radiotherapie of in de blauwe bus die voor deze balie staat.

BIJWERKINGEN

Alle intensieve behandelmethoden geven een aantal bijwerkingen. De mate waarin de bijwerkingen optreden, varieert per persoon. Dit heeft te maken met uw conditie en situatie. Tevens is het gebied dat bestraald wordt en de bestralingsdosis van invloed op de bijwerkingen. Uw behandelaar zal u uitleg geven over de bijwerkingen die bij u verwacht worden. Hieronder zijn enkele bijwerkingen beschreven.

Korte termijn

Huidklachten

Ondanks de moderne technieken zal de huid in de loop van de bestralingsperiode enigszins rood en geïrriteerd worden. Dit kan samengaan met een gespannen gevoel van de huid. In een enkel geval kan de huid oppervlakkig open gaan en wat vochtig worden. De kans hierop is groter wanneer er diepe huidplooiën in het bestralingsveld vallen of als het tumorgebied zich dicht tegen de huid bevond. Ongeveer twee weken na de behandeling zal de huid zich gaan herstellen. Eventueel krijgt u een crème of zalf voorgeschreven die ervoor zorgt dat de huid niet uitdroogt. Voor het douchen kunt u een milde zeep of

douchegel gebruiken. Probeer zoveel mogelijk druk, wrijving en irritatie van de huid te vermijden door bijvoorbeeld geen pleisters te plakken en geen make-up te gebruiken in het bestraalde gebied. De doktersassistenten kunnen u verder adviseren en helpen met de verzorging van de huid. Gaat u tijdelijk niet in de zon met de bestraalde huid. Als de huid volledig is hersteld, blijft het beter om de huid goed te beschermen in de zon. Wij raden u aan de richtlijnen van het KWF omtrent Verstandig Zonnen te lezen. U vindt hiervoor informatie in ons Voorlichtingscentrum of op de website van het KWF, <https://www.kwf.nl/voorkomen/zon-uv-huidkanker>.

Vermoeidheid

Het is mogelijk dat u zich (meer) moe gaat voelen naarmate de bestralingsperiode vordert. Dit heeft met veel factoren te maken, waaronder uw behandeling en uw conditie, maar ook het regelmatig reizen naar het ziekenhuis kan een extra belasting zijn. De vermoeidheid kan ook na de behandeling nog aanhouden. Naast rust is het belangrijk om, zover dat gaat, fysiek actief te zijn. Dit kan in iedere vorm, zoals wandelen of fietsen. Een goede balans tussen inspanning en rust zal uw herstel bespoedigen.

Gevoeligheid

In het bestraalde gebied kunnen er tijdens de bestraling soms stekende pijnen of een beurs, zwaar gevoel optreden. Dit is een normale reactie van het weefsel op de bestraling.

Lange termijn

Littekenvorming

Op langere termijn (maanden of jaren na de bestraling) kunnen er veranderingen optreden in het bestraalde gebied.

Na borstsparende therapie kan de borst vaster van structuur worden en kan de vorm iets veranderen. Ook nu nog kunt u af en toe een stekende pijn in het bestraalde gebied voelen. Dit is normaal en kan vergeleken worden met littekenpijn na een operatie.

Na bestraling in het schouder-oxselgebied kan een geleidelijke toename van littekenweefsel een strak gevoel of een beperkte schouderfunctie veroorzaken. De kans op deze bijwerkingen zijn groter indien u ook aan de oksel bent geopereerd. U kunt oefeningen doen om uw schouder zo soepel mogelijk te houden. Bent u onder behandeling van een fysiotherapeut, dan kan deze u hiermee helpen.

Lymfoedeem

Als de lymfeklieren in de oksel bestraald zijn, is er een kans op

lymfoedeem in uw arm of deel van uw arm.

Lymfoedeem is een opeenhoping van lymfevocht. De mate waarin dit gebeurt wisselt sterk per persoon. In vergelijking met het operatief verwijderen van de lymfeklieren is de kans bij bestraling hierop twee keer zo klein. Uw behandelaar kan u verwijzen naar een fysiotherapeut of huidtherapeut die zich gespecialiseerd heeft in de behandeling van lymfoedeem. Op de website van de Nederlandse Vereniging voor Fysiotherapie binnen de Lymfologie, www.nvfl.nl, vindt u gespecialiseerde fysiotherapeuten bij u in de buurt. Hetzelfde geldt voor huidtherapeuten op de website van de Nederlandse vereniging voor huidtherapeuten, www.huidtherapie.nl. U kunt hier ook terecht voor lymfoedeemklachten van de borst of borstwand na bestraling.

Ribben

Ten gevolge van de bestraling kunnen de ribben die in het bestraalde gebied liggen, gevoelig of pijnlijk worden. Bij minder dan 1% van de patiënten kan de bestraling een breuk in een rib veroorzaken.

Longen

Bij minder dan 1% van de patiënten kunnen tijdelijk longklachten ontstaan. Ongeveer drie tot negen maanden na de bestraling kunt u last krijgen van een droge hoest, mogelijk gepaard gaand

met kortademigheid. Deze klachten kunnen ontstaan door een steriele ontsteking in het longweefsel, ook wel een bestralingslongontsteking genoemd. Het is een reactie van het longweefsel op de bestraling. De klachten kunnen enkele weken aanhouden. Mocht u deze klachten krijgen dan kunt u contact opnemen met uw behandelaar of uw longarts voor verdere evaluatie en eventuele behandeling.

Hart

Tijdens de bestraling van de linkerborst of-borstwand wordt het hart zover mogelijk van het bestralingsveld gehouden. Vaak gebeurt de bestraling daarom met vastgehouden inademing de breathhold techniek.

Huidverkleuring

Bij de meeste vrouwen is niet te zien waar bestraald is geweest na herstel van de eerste huidreactie. Echter, soms is het mogelijk dat de bestraalde huid blijvend iets donkerder wordt.

Op zeer lange termijn

Bestraling zou op zeer lange termijn een nieuwe tumor kunnen veroorzaken. Dit is vrij zeldzaam. Uw behandelaar kan u hier meer over vertellen.

VEELGESTELDE VRAGEN

1 Is de bestralingsbehandeling pijnlijk?

Nee. Van de bestraling zelf voelt u niets. U hoort alleen een zoemend geluid op het moment van bestraling. Wel gaat u het effect van de bestraling merken, ongeveer twee weken na de eerste bestraling.

2 Wanneer gaat mijn behandeling starten?

We streven ernaar om u binnen tien dagen na de CT-scan te laten starten. Wij berichten u hier zo snel mogelijk over.

3 Word ik alle dagen bestraald?

Nee, in de weekenden en op feestdagen wordt u niet bestraald. In een heel enkel geval, bij onderhoud van een bestralingsstoel of bij veel feestdagen achter elkaar, kan een bestraling soms wel in een weekend vallen. Wij brengen u hier tijdig van op de hoogte.

4 Er is al een CT-scan van mij gemaakt. Waarom moet dit nog een keer gebeuren?

Zonder een voorbereidende CT-scan die in ons ziekenhuis gemaakt is, kunnen we niet bestralen. Met de CT-scan wordt het bestralingsgebied bepaald en het bestralingsplan gemaakt. De CT-scan wordt gemaakt in bestralingshouding. Uw houding is via tatoeagepuntjes die bij de CT-scan op uw lichaam worden getekend, terug te vinden als u op de bestralingstafel ligt.

5 Mag ik sieraden dragen bij de CT-scan?

U hoeft alleen sieraden die in het bestralingsgebied liggen af te doen. Dit geldt ook als u bestraald wordt.

6 Kan ik voor mijn (klein)kinderen blijven zorgen?

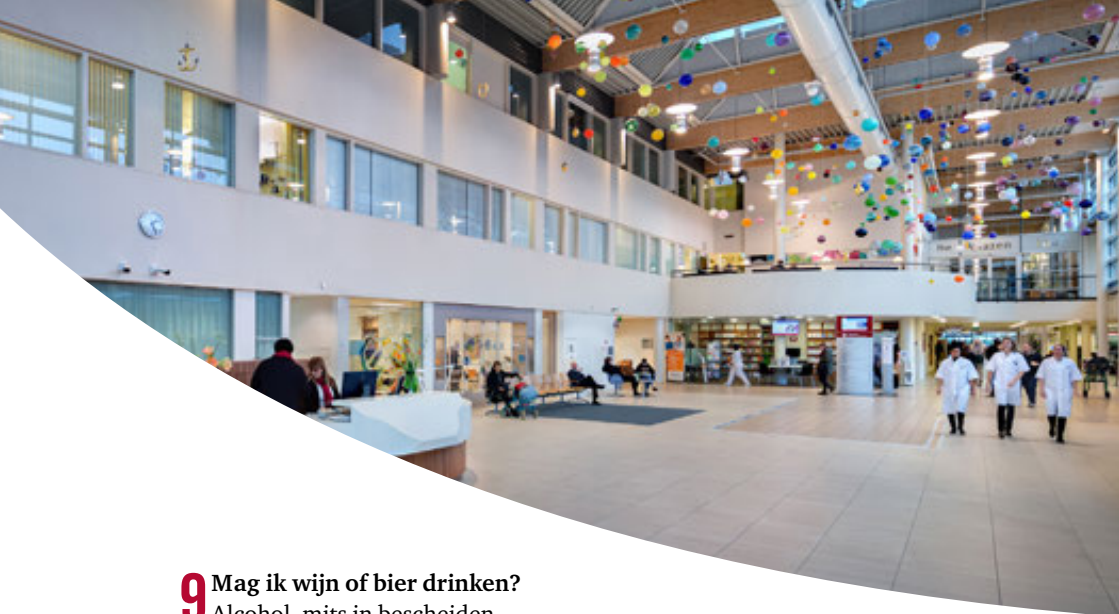
Ja. Bij een uitwendige bestraling wordt u niet met straling uit een radioactieve bron behandeld, maar met een krachtige röntgenstraling. Na de behandeling is alle straling uit uw lichaam verdwenen. De straling wordt niet opgeslagen in uw lichaam.

7 Wat kan ik doen om de behandeling zo goed mogelijk door te komen?

Wij raden u aan om zoveel mogelijk uw dagelijks ritme op te pakken. Licht fysieke inspanning, zoals wandelen of fietsen, kan een positief effect hebben op uw herstel.

8 Moet ik extra letten op mijn voeding?

Tijdens de behandeling gelden de richtlijnen voor gezonde voeding. Deze richtlijnen kunt u vinden op de website www.voedingscentrum.nl. Op de website van het KWF, www.voedingenkankerinfo.nl, vindt u veel informatie over dit onderwerp. Gebruikt u extra vitamines, preparaten of voedingssupplementen, wilt u dan met uw behandelaar bespreken of u kunt doorgaan met het innemen hiervan?

9 Mag ik wijn of bier drinken?

Alcohol, mits in bescheiden hoeveelheid, heeft geen nadelige invloed op de behandeling. Bij een bestraling van de mond, keel of borstholte waarbij de straling door de slokdarm gaat, of als u ook chemotherapie krijgt, is het niet verstandig om alcohol te drinken. Dit wordt dan ook afgeraden.

10 Mag ik roken tijdens de behandeling?

Ons advies is te stoppen met roken. Bij sommige behandelingen kan het de werking van de bestraling verminderen. Bovendien verhoogt roken de kans dat u opnieuw kanker krijgt. U kunt in ons ziekenhuis terecht bij de Stoppen-met-roken poli. Vraag uw behandelaar hiernaar.

11 Mag ik auto blijven rijden?

Dit is afhankelijk van uw situatie en uw behandeling. Bespreek dit vooral met uw behandelaar.

12 Kan ik blijven werken tijdens de behandeling?

Ook dit is afhankelijk van uw situatie en uw behandeling. U kunt dit het beste bespreken met uw behandelaar, huisarts of bedrijfsarts.

13 Mag ik blijven sporten?

Beweging is bewezen effectief voor het herstel. Dagelijks wandelen of fietsen is goed. Zo nodig kan u sporten onder begeleiding. Vraag hiernaar bij uw behandelaar. In het Voorlichtingscentrum in de centrale hal van het ziekenhuis kunt u over veel mogelijkheden geïnformeerd worden.

14 Kan ik deodorant gebruiken?

Ja. Het liefst gebruikt u een roller zonder alcohol of geurstoffen. Op den duur zal de zweetproductie in de oksel aan de kant van de bestraalde borst afnemen.

15 Word ik kaal van de bestraling?

Bestraling is een lokale behandeling. Alleen de haren die in het bestraalde gebied liggen kunnen uitvallen. Dit betekent dat de onderste helft van de okselharen aan de bestraalde kant zullen uitvallen.

16 Kan ik de tatoeagepuntes laten verwijderen?

Ja. Na de behandeling mogen de tatoeagepuntes verwijderd worden. Vraag uw behandelaar naar de mogelijkheden.

17 De lymfeklieren in mijn oksel zijn niet weggehaald, maar worden bestraald. Kan ik hierdoor vochtophoping in mijn arm krijgen?

Dat kan, maar de kans hierop is klein. Bij een operatie is de kans hierop twee keer zo groot.

18 Ik heb een directe borstreconstructie gehad. Wat is het effect van de bestraling hierop?

Door de bestraling van de borstwand zal de prothese in het bestralingsveld liggen. De kans op kapselvorming wordt hierdoor groter. Dit houdt in dat de gereconstrueerde borst vaster aanvoelt en wat kleiner kan worden. Soms is het nodig om opnieuw te opereren.

19 Ik heb een borstamputatie ondergaan. Wanneer kan ik een prothese passen?

Een paar weken na de bestraling is de huid meestal voldoende hersteld om een definitieve borstprothese te kunnen dragen. Het is niet nodig om eerste een jaar te wachten na de bestraling voor bijvoorbeeld een zogenaamde plakprothese. Het Borstprothese Informatie Centrum, BIC (onderdeel van de Borstkankervereniging) geeft onafhankelijk en deskundig advies over borstprothesen. Vraag hiernaar in ons Voorlichtingscentrum in de centrale hal van het ziekenhuis.

20 Als ik bestraald ben geweest na een borstamputatie, kan ik dan nog wel een reconstructie krijgen?

Ja. De plastisch chirurg zal bij het advies over de beste methode van reconstructie in uw situatie rekening houden met het feit dat het weefsel bestraald is geweest.

**Antoni van Leeuwenhoek,
afdeling Radiotherapie**

Postbus 90203
1006 BE Amsterdam
020 512 9111

Bezoekadres Amsterdam

Plesmanlaan 121
1066 CX Amsterdam

Bezoekadres Hoofddorp

Spaarnepoort 1
2134 TM Hoofddorp

www.avl.nl